

LA TARTRANA

· RECULL DE COSES NOSTRES ·

butlletí de règim interior del
CENTRE D'ESTUDIS D'ALTAFULLA

ANY VI 2na època.

Altafulla, juliol del 1984

núm.

28

D.L.T. 1900-1983. Imprimeix: ARTYPLAN Tarragona

D'UNA CANÇÓ POPULAR

A Tamarit, tit, tit,
a Ferran, tan, tan;
Altafulla, mosquitaire,
i a la Torre, escarabats.

Fins aquí, no hem dit res de nou; la resta, per a molts, potser ho serà.

Fa una pila d'anys, el Sr. August Ribas i Monclús enviava al nostre soci i col.laborador, el pintor Josep Buyreu -a través d'un amic comú, el Sr. Esteve Albert- una cançó popular que provenia de Vilassar. Molts anys després, el Sr. Buyreu me n'enviava una còpia. Tot plegat, sembla un embolic. I per acabar-ho d'adobar, a través de la Tartrana us ho fem arribar a tots vosaltres.

El Sr. Ribas li comentava al Sr. Buyreu en aquella carta:

«La cançó que ens ocupa no és la primera vegada que cau en mans d'un Folklorista. Pellicer, ja en publicava un tros a «lluro». Sara Llorens de Serra també en recull un fragment en el «Cançoner de Pineda». Puig i Mans va parlar-ne l'any 1927, pel novembre, des de la «Publicitat»... i de segur que encara deu haver tret el nas en altres publicacions.

El mèrit artístic d'«Els pobles de la Costa», no és molt rellevant: Una lletra força vulgar i sense música pròpia; la nostra versió usa de la de «Magí Ferrer». No la podem atribuir anterior a la segona meitat del segle divuit.

La còpia que transcrivim, però, té l'interès de ser la més completa, i d'ésser-hi afegides unes aclaracions, per part de la dona que la canta, de gran transcendència folklòrica.

Ha estat recollida per Joan Tomàs, mestre de l'Orfeó Català, i Esteve Albert, col.laborador del DIARI, en les recerques que duen a cap per la nostra comarca. I, la publiquen tal com ho serà en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, per a que sigui mostra, a la vegada, del mètode moderníssim que segueix l'entitat cabdal del nostre moviment folklòric.

Carme Vilar i Mir és filla de Vilassar, té cinquanta-set anys i canta amb molta veu i afinaió. Aquesta cançó l'havia après, a Vilassar, del seu avi, que segons diu, havia nascut l'any vuitcents i havia fet la Guerra del Francès. Tota la seva família era marinera, i els seus fills encara viuen del mar. Per això, mentre prenem nota de les seves cançons han arribat «d'en mar» amb un virolat present de juries o donzelles».

El curiós del cas és que la cançó comença amb Altafulla, i la llàstima és que la senyora que la cantava no recorda el perquè del qualificatiu que se'ns atribueix. De totes maneres, hem cregut interessant reproduir-la junt amb els comentaris.

A Altafulla són valents;
foc a la Torre Dembarra.
A Vilanova, boters,
a Sitges en són gitanos.
Seguirem tot el llevat
fins a la ratlla de França.
Al Castelldefels són grocs,
i a Barcelona són dames;
a Besòs són passacolls,
Badalona, pany de tàpia.
A Montgat són calciners,

venen la calç a fornades.
A Alella són cargolers
quan els cargols treuen banya,
a Masnou són trapacers
i a Tiana, males cares.
A Premià, gafarrons,
i a Vilassar són penja-ases.
A Cabrils en són gentils,
i a Cabrera vint-i-un ase.
A Argentona moliners,
que el treballar no els agrada.
A Mataró, cap de bous,

les senyores són bizarres.
A Llavaneres, nansers,
Caldes se'n porta la palma;
a Arenys en són vaixellers
dels que van a l'altra banda,
a Canet són figaters
i a Sant Pol són gent de manta.
A Calella són cadells
i a Pineda tots són nyerros;
a Malgrat són peix fregit,
juriols a la brasa,
a Blanes són flassaders,

paguen els dots amb flassades.
A Lloret són caganers,
que se caguen a sa platja,
a Tossa són bastinals
que donen bastina als frares.
A Sant Feliu són tapers,
i a Palamós els embarquen;
a l'Escala n'és bon port
pel vent de la tramuntana
i a Roses són gent de rei
que tiren bombes enlaire.

En demanar-li el sentit de la cançó, ens ha dit:

A Vilanova, llavors, tothom feia bótes perquè trametien molt de vi a Amèrica.

A Sitges, la gent regatejava, entabanava i s'embolicava molt en els negocis, és a dir, feia el gitano.

A Castelldefels hi havia molts aiguamolls i els seus habitants tenien les febres pal·lúdi-ques; per això, estaven grocs.

A Besòs són passacolls, perquè quan el riu anava ample, arremangant-se, passaven a coll-i-be els que volien anar d'una banda a l'altra.

A Badalona les cases eren de parets de tàpia (d'argila).

A Montgat contractaven i venien la calç a fornades: la fornada venia a ser l'unitat de contracte.

A Vilassar tenien un lletsó dalt del campanar, i per aprofitar-lo, varen hissar una corriola i hi enfilaren un ase: L'ase va morir escanyat abans de tastar el lletsó.

A Cabriels, la gent era molt poc cristiana.

A Cabrera feren una romeria a Montserrat: Eren vint de colla i un ase els portava el fato. Varen trobar-se amb uns altres, i al preguntar-se quants eren, els de Cabrera varen respondre: vint i un ase.

A Argentona abans la riera baixava ampla i triomfal i tot eren molins.

A Mataró en rebre un rei sota el portal de Barcelona guarnit de banyes de bou, l'alcalde presumia: Tot això ha sortit del nostre cap!

A Llavaneres els mariners són nansers, però a Caldes, millors.

A Arenys es construïren els primers vaixells catalans que varen anar a Amèrica.

A Sant Pol, l'aire els baixava molt fresc per les afraus que davallen del Montnegre; per això, els santpolencs no deixen la manta.

A Calella, cadells, i a Pineda, nyerros, o sigui, antagonistes en les guerres civils del segle XVII.

A Malgrat viuen del peix fregit. Pel juliol, quan arriben les juriols o senyoretetes, les couen a la brasa.

A Lloret, fins ben recentment, no hi havia comunes a les cases.

A Tossa, els mariners anavan als bastinals (llocs d'escrita), i en donaven als frares.

Per Palamós s'exportaven els taps de Sant Feliu, ciutat industrial suro-tapera.

Roses, durant els segles XVII i XVIII, fou sovint assetjada i presa pels francesos; la gent del castell, però, fidel al rei, en llur defensa no escatimaven bombes.

Per la transcripció
j.ct.

RECULL DE COSES PASSADES

Quan vaig començar a aprendre de lletra i sil.labejava -junt amb altres companys, alguns d'ells més aventatjats- ja sentia que entre ells parlaven d'anar a fer pedra. Jo, aproximadament, estaria en els cinc-sis anys, entre el 1910-1911. Encara recordo que m'acompanyava la mare, i en tornar a cercar-me, en sortir, moltes vegades ens havíem entretingut davant l'escola, veient com en els cups de casa del Sr. Yxart, trepitjaven els raïms per fer-ne vi; però els més grans havien desaparegut i, l'endemà, savíem que havien anat a fer pedra.

L'escola nostra, en aquells temps, era l'edifici actual de l'Ajuntament, a la plaça del Pou. L'aula nostra, pujant les escales en primer lloc, i amb molta claror, constava dels dos balcons que donen a la plaça fins el balcó final que dona cara a l'altre carrer, dominant, des d'aquest, l'Oliverot i Torredembarra, amb una immensa panoràmica de conreus, vinyes i arbreda. La resta de l'edifici estava habilitada com oficines municipals, i la que era la nostra aula ha estat transformada novament com a sala de sessions i reunions culturals de l'actual Ajuntament.

El Sr. Francisco Soriano era el nostre mestre; tots plegats tenim algun mal record d'ell en fer-nos parar la mà, unes vagades plana i d'altres amb els dits en punta, per a picar-nos amb aquell bastó de freixa -«el puntero»- que a l'hivern ens feia plorar, però éssent, amb tot, una bona persona. Tenia una cal·ligrafia molt bonica i clara; després, segons informacions verídiques, va fer de sergent o de brigada amb «l'ejército nacional».

EL TERRER D'EN ROBERT.- Així s'anomenaven uns camps de vinyes, oliveres i garrofers, propietat del Sr. Robert, terratinent i antic professor de matemàtiques d'un gran centre escolar de Barcelona; aquests terrenys situats junt al camí i paret dels jardins de casa Rigalt -actualment del Sr. Segòvia- travessaven la carretera Barcelona-València, arribant fins vora mar. Fa uns anys aquesta propietat ha estat transformada, esdevenint el que hom coneix com a urbanització Robert. Aquests terrenys feien angle, aleshores, amb casa Rigalt i carretera, i quedaven a una alçada de vuit o deu metres damunt la carretera, éssent un tallat de terreny, lloc apropiadíssim que tenien aventatjosament destinar per anar a fer pedra en contra dels vailets que per aquest indret venien de Torredembarra.

En aquells anys n'eren molts els pobles on s'acostumava a fer aquestes bretolades, que afortunadament ja han desaparegut, encara que poden haver-ne sortit algunes de pitjors. Anaren passant els anys i gairebé pel 1920-25 persistia encara aquest fastigós costum d'apedregar la gent, car va haver-hi un cas curiós, però molt greu, que malgrat lamentar-lo, he de recordar, exposant-lo entre d'altres detalls, amb la següent versió.

L'EQUIP DE FUTBOL I EL CAMP DE VORA MAR.-Fent referència a La Tartrana núm. 16 «Recordances de la Vila d'Altafulla», en la que exposava els esforços i sacrificis fets per tots els veïns per a construir les noves escoles en terrenys cedits pel Sr. Erasme Imbert, comparava jo, així mateix, el que férem nosaltres vint o trenta anys abans per tancar el camp de futbol Vora Mar -els terrenys que ocupava el qual va cedir el Sr. Macaya. Dons be, aleshores teníem nosaltres un gran equip de futbol, format -a banda d'alguns reforços tarragonins- per jugadors d'Altafulla, que be poden recordar-los els que a Déu gràcies encara viuen.

En aquella època ja hi havien campionats comarcals formats amb grups de deu o dotze pobles, i la rivalitat en ambdós pobles veïns sempre va ser molt forta; això feia que en cada partit hi haguessin baralles.

El diumenge que ens tocà jugar al camp del Torredembarra -desplaçat aquest a uns terrenys de la fàbrica de refractaris Llovet- fou un partit de gran responsabilitat, perquè nosaltres aventatjàvem la puntuació i no teníem res a perdre. A l'equip d'ells hi jugaven un suís anomenat Steiner i un alemany que es deia Ecker, treballador aquest com a químic de l'esmentada fàbrica i home molt alt i forçut; i amb nosaltres teníem tota la temporada d'estiu, com també els partits de molt compromís, el meu cosí en Francesc Rimbau (en Paco, q.e.p.r.), jugador extrem del R.C.D. Español de Barcelona a l'època que formava equip juntament amb el porter internacional Ricardo Zamora.

En Paco, comparat físicament amb l'alemany de Torredembarra, era un xicot baixet d'estatura, i més aviat no gaire gros, però un gran jugador com a extrem, corrent sempre per la banda, fent difícil el poder-lo atrapar. Totes les voreres del camp estaven plenes d'afecionats del poble, com així mateix, tot Altafulla en ple. El partit transcorria amb normalitat, dintre de les cridòries de petits i grans, aplaudint les jugades d'ambdós equips; però en escapar-se per l'extrem en Paco, marcà el primer gol, i aleshores passà allò inexplicable, ja que els crits del band contrari exclamant amb veu plena: Mateu-lo, aquest petit!, referits al Paco, varen ser tan exaltadors que, als pocs moments, i amb un forta entrada —segons digueren— d'aquest alemany, caigué a terra amb dues costelles trencades. L'àrbitre parà tot seguit el joc i al Paco el traslladaren a l'Hospital. Una vegada reconegut pel metge, aquest va dictaminar les dues costelles trencades, portant-lo tot seguit a la seva casa d'Altafulla.

En un comentari fet fa temps amb el Jaume, l'únic germà que quedava amb vida dels quatre germans Rimbau, em digué que la forta entrada feta al seu germà Paco digueren que li va fer el porter de l'equip del Torredembarra.

Jo vaig marxar del camp acompanyant el ferit, i l'endemà em digueren uns companys que estaven veient el partit, que d'entre les cridòries, en emprendre's de nou el joc, i prop d'on havia estat jo, estava un grup del Torredembarra, i entre ells unes senyores que també cridaven molt.

Reconegueren uns brivalls nostres una senyora d'aquest grup com a familiar de casa els senyors Vilà d'aquí Altafulla, i que setmanalment pujava a visitar a aquests, havent-se trobat algunes vegades amb aquestes pedregades dels xiquets d'ambdós pobles en el terror d'en Robert, havent de tornar-se'n cap a Torredembarra. Aleshores, tenint dificultats per poder entrar a Altafulla pel lloc que ho venia fent sempre, i en el convenciment de poder despistar els brivalls que li tiraven pedres, escollí —encara que dificultós de caminar— el camí que, venint de Torredembarra sortia de l'actual cruïlla de l'autopista, conegut com el Puntet, i que venia a sortir a l'Oliverot.

Dissortadament per a ella, la varen descobrir als pocs dies els noiets que, del balcó de l'escola la veien entrar novament a Altafulla.

Bretolades molt greus i pitjors n'estem vivint en aquests temps; tot i que ens volen inculcar molta cultura, no n'hem après gaire, encara. Esperem doncs, que s'acabin d'una vegada per sempre.

JOSEP SABATE I ELIAS